

5. Околюцько Ю. В. Модель інформаційних потоків автоматизованої бібліотечної вив теми ВНАУ «Софія» / Ю. В. Околюцько, Є. А. Паламарчук // Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції «Інформатика та системні науки» ІСН-2011. 17–19 березня 2011 р. – Полтава : ПУЕТ – 2011 – С. 238–242.

6. Ковалев С. М., Ковалев В.М. Современные методологии описания бизнес-процессов IDEF0, DFD, IDEF3 / С. М. Ковалев, В. М. Ковалев // Справочник экономиста. – 2006. – № 12.

Надійшла 16.08.2011

УДК 650.18

Т. М. ОКСЕНЮК

Хмельницький національний університет

СУТНІСТЬ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ: ЕВОЛЮЦІЯ ФОРМУВАННЯ

Обґрунтовано важливість дослідження сутності фінансових результатів діяльності та їх формування від періоду появи перших результатів людської діяльності, а не від періоду виникнення перших економічних шкіл, як прийнято у сучасній економічній науці. Досліджено погляди мислителів античності і Середньовіччя на суть і формування фінансових результатів.

In the article was proved the importance of studying the essence of financial results and their formation from the period when the first results of human activity were appeared, not from the first period of appearance economic schools, as adopted in modern economic science. Investigated the views of thinkers of antiquity and the Middle Ages to the substance and the formation of financial results.

Ключові слова: фінансові результати, результати діяльності, історія та еволюція формування.

Вступ. Основним підсумковим показником результативності господарської діяльності є фінансовий результат, значення якого в умовах складної економічної ситуації в країні, обмеженості банківського кредитування суб'єктів господарської діяльності, низького рівня конкурентоспроможності та інноваційного розвитку промислових підприємства важко переоцінити. Саме тому вивчення різноманітних концепцій трактування сутності, процесу формування та розрахунку фінансового результату на основі аналізу надбань людства в процесі його розвитку представляють суттєву наукову цінність їх розгляду.

Мета дослідження. Встановити етапи розвитку первинних уявлень про суть і формування фінансових результатів, дослідити погляди провідних мислителів античності і Середньовіччя з питань фінансових результатів діяльності.

Аналіз літературних джерел з даної тематики. Еволюція сутності і формування фінансових результатів розглядалася багатьма науковцями і, в силу своєї виключної важливості як для діяльності кожного підприємства, так і для розвитку економіки кожної країни і, в цілому, для розвитку світової економіки, продовжує вивчатися і по сьогоднішній день. Серед сучасних дослідників даної проблеми можна виділити Бабіцьку О. О., Високу О. Є., Греченко Ю. А., Олійник О. В., Ширягіну О. Є., Маначинську Ю. А. та ін.

Постановка завдання. Як виявило дослідження наукових джерел, автори починають розглядати еволюцію сутності категорії фінансового результату лише з того періоду економічної історії людства, коли почали з'являтися наукові школи, які займалися трактуванням сутності прибутку.

Так, Висока О. Є. відзначає, що «еволюція поглядів на сутність прибутку починається з часів меркантилізму, найвидатнішим представником якого в Англії був Т. Мен» [1, с. 40].

Таку ж думку підтримує й І. О. Кривошея-Гуцько, що в своєму дослідженні сутності поняття прибутку починає її розгляд з поглядів представників школи меркантилізму [2].

Бабіцька О. зазначає, що виникнення поняття прибутку більшість вчених відносять до часів зародження товарного виробництва, початкових форм купецького капіталу [3, с. 120], а тому і розгляд еволюції сутності фінансових результатів вона також розпочинає з аналізу поглядів меркантилістів і Т. Мена, як їх яскравого представника.

Деякі автори, зокрема, Лихолат С. М. та Маделик П. Р. взагалі зазначають, що «у домарксовий період найближче до розуміння змісту прибутку підійшли класики буржуазної політичної економії Вільям Петті, Адам Сміт, С. Сімонді, Т.-Р. Мальту» [4, с. 187].

Даний підхід взагалі вважаємо неприйнятним. Так, звісно, первинні уявлення про фінансові результати діяльності і прибуток, як їх виразник, не були досконалими з сучасного погляду, але вони і не могли такими бути. Кожен науковий підхід і кожне наукове твердження, які дійшли до нас від найдавніших науковців мають виключну цінність, адже вони певною мірою є виразниками світогляду свого періоду. Саме на основі цих перших уявлень і формувалося та вдосконалювалося те знання про сутність і формування прибутку, яке ми вважаємо вірним сьогодні. Саме тому вважаємо, що абсолютно невірним при розгляді сутності прибутку є виділення лише тих науковців, погляди яких найбільшою мірою відповідають сучасному науковому розумінню даної категорії.

З цієї позиції більш вірним вдається підхід Греченко Ю. А, що зазначає «перші спроби визначити сутність можна знайти вже у Платона й Аристотеля». Однак, розгляд поглядів зазначених мислителів складається в науковця з одного реченням «підходи цих філософів до визначення сутності прибутку носили уривчастий, безсистемний характер» [5, с. 58].

На нашу думку, таке твердження є дещо необґрунтованим, оскільки системність у працях зазначених мислителів все-таки присутня, просто на момент їхнього життя і діяльності дослідження суті прибутку ще не набуло виключно важливого значення, а тому й розглядалося воно певним чином побіжно, як певне доповнення до інших опрацьовуваних авторами питань.

Отже, позиція сучасних дослідників сутності і формування фінансового результату діяльності є, в основному, схожою. Однак, на нашу думку, вона не є зовсім вірною, оскільки перші наукові школи своїми підходами до пояснення суті прибутку багато в чому опиралися на досвід попередніх поколінь, набутий ними в процесі свого розвитку. Саме тому вважаємо за потрібне досліджувати еволюцію сутності результату діяльності в цілому і фінансового результату даної діяльності, зокрема, від моменту появи людської діяльності взагалі.

Результати дослідження. Досить важко виділити той момент у розвитку людства, коли стали зароджуватися початкові уявлення про суть і формування результату діяльності. Сама природа людини полягає у здійсненні нею діяльності чи то фізичної, чи розумової, тобто із появою людини виникла і її діяльність. У процесі людського розвитку вдосконалювалися форми і знаряддя цієї діяльності, що, в свою чергу, сприяло розширенню переліку її результатів.

Поступово до людей прийшло розуміння цінності наявних у них товарів або, іншими словами, цінності результатів їх власної праці. Адже в давніх суспільствах виробництва в такому сенсі, як ми розуміємо зараз, не існувало. Кожна родина чи община займалася певними видами діяльності і саме результати такої діяльності і ставали в подальшому предметами обміну. Саме тому, на нашу думку, поява перших загальних еквівалентів обміну товарів є свідченням розуміння людством цінності власних результатів діяльності і вкладеної в них праці.

В подальшому, з розвитком людства, розвивалися і ті предмети, що відігравали роль загальних еквівалентів. Зростала їх роль у житті людини, а, отже, зростала і цінність. Таким чином, поступово загальні еквіваленти ставали ціннішими – на їх роль стали обиратися ті товари чи предмети, які були рідкіснішими, унікальнішими. Саме даний процес поступово призвів до появи грошей і саме поява грошей як загального еквівалента обміну призвела до первинного формування у людей розуміння суті фінансового результату їх діяльності.

Таким чином, можемо визначити основні етапи виникнення в людей розуміння результату діяльності та його цінності, тобто фінансового результату діяльності (рис. 1).

Перший етап – зародження людської діяльності – на цьому етапі почали з'являтися продукти людської діяльності, а, отже, її результати.

Другий етап – розвиток промислів і ремесел. Даний етап формування людиною уявлень про результати діяльності сприяв появі нових різноманітних форм втілення даних результатів.

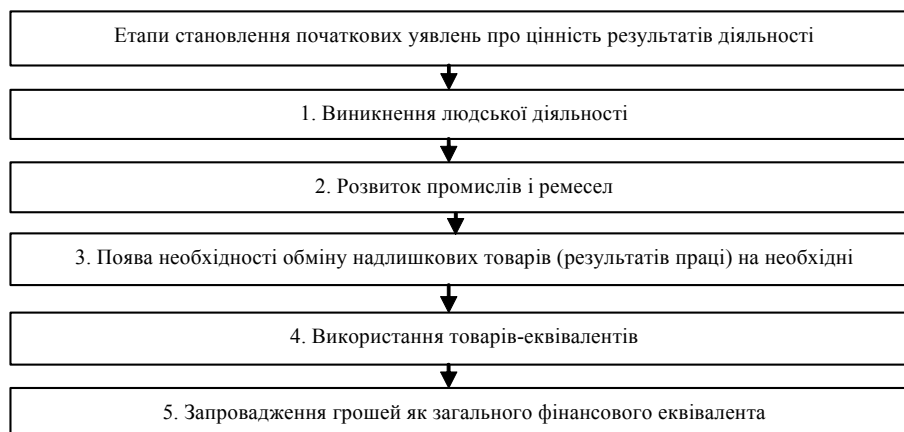

Рис. 1. Етапи становлення розуміння людиною цінності результату діяльності

Третій етап – поява необхідності обміну надлишкових товарів. Саме потреба людей в обміні результатів своєї діяльності на результати діяльності інших людей і стала рушійним фактором зародження розуміння цінності своєї праці і цінності виготовлених за допомогою неї продуктів, тобто цінності результатів праці.

Наступним етапом становлення розуміння людиною необхідності і цінності результатів діяльності стала поява товарів-еквівалентів. Зростання цінності результатів людської діяльності і спричинило вихід економічного розвитку людського суспільства на наступний етап.

Останнім етапом формування початкових людських уявлень про результати діяльності стала поява грошей як всезагальних еквівалентів. Виникнення і розвиток грошових знаків можна по праву вважати переломним моментом в ході людської історії і, певним чином, початком історії економічної. Розвиток грошових форм та розширення територій їх використання і стали, на нашу думку, останнім етапом формування початкових уявлень людства про цінність результатів діяльності. Люди стали розуміти, що кінцевим результатом їх діяльності повинні бути грошові знаки, тобто результати їх діяльності повинні переходити у фінансову форму. Саме фінансова форма кінцевих результатів діяльності людини надавала їй широкі можливості подальшого використання цих результатів.

Виникнення грошей стало певного роду каталізатором розвитку людської діяльності і людської економічної думки – почали з'являтися мислителі, яких цікавили питання не лише філософського, але і економічного змісту.

Першим із найвідоміших стародавніх мислителів, які заклали підвалини сучасної економічної науки, є Аристотель. Він першим почав досліджувати економічну науку, хоча і розумів її як природну господарську діяльність, пов'язану з виробництвом продуктів та створенням вартостей.

Погляди Аристотеля на сутність результату діяльності та його цінність можна подати у вигляді схеми:

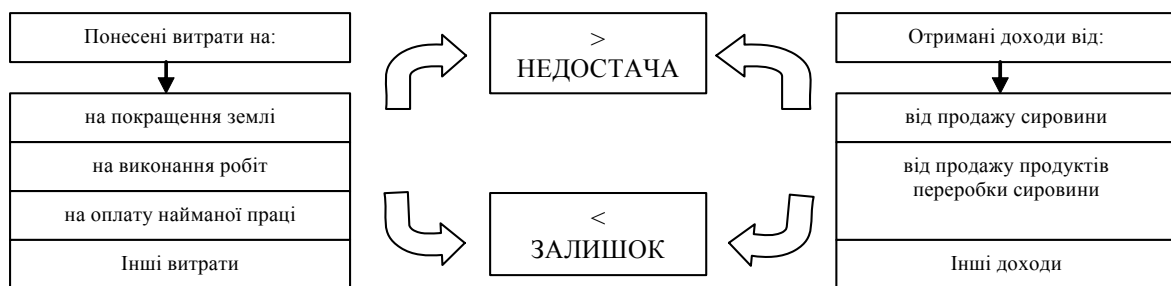

Рис. 2. Суть і формування результатів діяльності за Аристотелем

Звісно, що в епоху античності про промисловий капітал не могло бути і мови, а тому мислитель займався дослідженням торгівельного і грошового капіталів. Саме на основі цього він і виділив таку науку, як хрематистика. За його висловом «мистецтво наживати багатство виражається в торгівельній діяльності. Ніколи не буває меж меті, оскільки метою є безмежне багатство і володіння грошима. Всі, хто займається грошовими оборотами, намагаються збільшувати свої капітали до безкінечності [6].

З погляду Аристотеля такий потяг до збагачення був неприродним для чистої економіки, однак, якщо постійне намагання збільшити власні доходи розглядати як спроби максимізувати кінцевий результат власної діяльності, то очевидно, що такі прагнення є властивими економіці.

Хрематистика зводиться до створення багатства, що не має меж. Засобом для досягнення цієї мети слугують гроші, які використовуються для набуття нових грошей. Найбільш повно і найбільш відкрито це проявляється у лихварстві. Саме тому Аристотель засуджує лихварство, вбачаючи в ньому крайній прояв хрематистики.

На думку Аристотеля, така діяльність суперечить природі «чистої економіки», однак, якщо поглянути на це з того боку, що кожен працівник чи кожна окрема людина ставить перед собою мету максимізувати кінцевий результат власної діяльності, то очевидно, що тут і проявляються економічні підходи.

Отже, в цілому, з поглядів Аристотеля доходимо висновку, що для нього результатом діяльності виступали саме товари, тобто фізичні продукти діяльності, які можна було обміняти на інші продукти. Гроші (прибуток) мислитель не вважав результатом економічної діяльності і тому не схвалював торгівлю, за якої обмін товарів відбувався не на інші товари, а на грошові знаки.

Цікавою для розгляду у контексті сутності та формування фінансових результатів діяльності видається і праця давньогрецького мислителя Ксенофонта «Домострой». Ксенофонт розглядав фінансові результати діяльності лише для землеробства. Так, за його словами, більший кінцевий результат діяльності (прибуток) отримує той, хто вкладає в своє господарство більше праці і, при цьому, праці якісної. Оскільки неякісна праця, за словами мислителя, не примножує прибуток, а вводить господарство у збитки.

Слід відмітити, що мислитель у своїй праці переважну увагу спрямовував на розгляд діяльності великих землевласників і для них, як для керівників, розробляв свої рекомендації. Так, основними чинниками прибуткової діяльності землеробського господарства, на його думку, є: обізнаність землевласника зі справою, нагляд за працею робітників, постійне вдосконалення як робіт, які проводяться, так і самої землі. Порядок формування фінансових результатів діяльності за Ксенофонтом представимо на рис. 3.

Отже, як бачимо, Ксенофонт досить чітко уявляв собі порядок формування кінцевого фінансового результату діяльності (прибутку чи збитку), хоча і розглядав цей процес лише для землеробства.

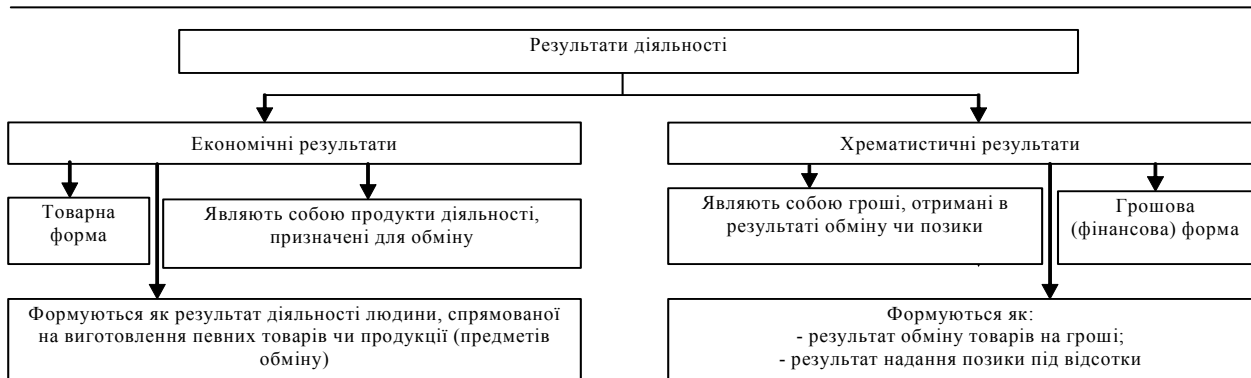

Рис. 3. Формування фінансового результату діяльності за Ксенофонт

Римські мислителі, зокрема, Катон, Варрон, Колумелла, Пліній головну увагу в своїх дослідженнях приділяли землеробству і скотарству, вважаючи інші заняття чи промисли не настільки важливими, сильно ризикованими або і взагалі «нечистими». В своїх працях вони робили наголос на необхідності скорочення витрат діяльності для отримання більшого доходу. Головною метою роботи землевласників вважалася прибутковість. Так, Марк Катон зазначає, що «господарювати слід так, щоб продавати якомога більше» [7, с. 21]. Тобто, знову ж таки бачимо, що необхідність максимізації прибутку господарських одиниць визнавалася ще задовго до появи економічної науки як такої.

Однак, при цьому слід зауважити, що римські мислителі в першу чергу звертали увагу на якість обробітку землі та всіх робіт, що на ній проводяться; вони описували необхідні методи і технології робіт, а тому сутності і формування фінансових результатів торкалися у своїх роботах лише опосередковано.

Якщо говорити про епоху Середньовіччя, то досить яскраво її світогляд розкривається у поглядах Августина Блаженного. Так, він вище всього ставив працю і, зокрема, працю із обробітку землі. Однак до торгівлі Августин Блаженний відносився зовсім по-іншому. За його словами «завдання купця в тому, щоб дешевше купити і дорожче продати... А оскільки це явна вада, то будь-хто, хто хоче бути справедливим, повинен повставати проти цього» [8, с. 33].

Таким чином, мислитель результатом діяльності вважав певні предмети, які мали матеріально-речову форму і були отримані внаслідок здійснення певного виду діяльності. Зокрема, результатами певного виду діяльності для нього могли виступати як певні предмети, так і гроші. При цьому, Августин Блаженний не вважав негативним саме отримання грошей за результати своєї праці. Негативним в його розумінні було отримання грошей (прибутку) без створення товарів.

Спроби розгляду прибутку як такого були здійснені каноністами в епоху Середньовіччя. Каноністами являлися особи, які кодифікували церковне право, що вироблялося на протязі століть. Християнські ідеологи раннього Середньовіччя ставилися до торгівлі негативно, а до лихварства і вимагання відсотків за користування позиченими коштами і взагалі вороже, як бачимо із поглядів Августина Блаженного. Однак, поступово змінювалося економічне становище, відбувався розвиток товарного обміну і кредитних операцій, що вимагало від мислителів формування іншого підходу. Купецький капітал став могутньою силою, яку не могли ігнорувати ні церковні діячі, ні державні правителі, тобто каноністи вже не могли забороняти отримання прибутку і здійснення відсотків. Вони лише відзначали, що прибуток повинен бути не надмірним, однак не вказували критеріїв такої надмірності.

Отже, як бачимо, каноністи не намагалися зрозуміти суть прибутку, вони просто робили спроби об'єднати церковне вчення з існуючими в тогочасній економіці відносинами і процесами. При цьому, варто відмітити, що вони і не заперечували його. Тобто можемо говорити, що в дану епоху закріпилося розуміння того, що діяльність повинна приносити прибуток (певний позитивний результат), нехай навіть ця діяльність полягає лише у позиції коштів.

Висновки. Таким чином, еволюцію сутності і формування фінансових результатів діяльності варто розглядати, починаючи з періоду появи грошових (фінансових) розрахунків. Адже, як свідчить проведене дослідження, стародавній світ дуже добре розумів необхідність і цінність отримання позитивного фінансового результату, а відомі мислителі значну увагу приділяли пошуку шляхів вдосконалення технологій діяльності і управління для мінімізації витрат та максимізації кінцевого фінансового результату.

Література

1. Висока О. Є. Економічна сутність прибутку та концепції його формування / О. Є. Висока // Наукові праці КНТУ. Економічні науки. – 2010. – Випуск 17. – С. 37 – 44.
2. Кривошея-Гулько І. О. Теоретико-методологічні аспекти дослідження сутності поняття прибутку / І. О. Кривошея-Гулько // Агроінком. – 2010. – № 10 – 12. – С. 85 – 94.
3. Бабіцька О. О. Економічний зміст фінансових результатів сільськогосподарських підприємств / О. О. Бабіцька // Вісник СНАУ. – 2010. – Випуск 5/1. – С. 120 – 123.

4. Лихолат С. М. Економічна сутність прибутку підприємства / С. М. Лихолат, П. Р. Маделик // Науковий вісник НЛТУ України. – 2006. – Випуск 16.2. – С. 186 – 190.
5. Греченко Ю. А. Основні теоретичні підходи до визначення поняття прибутку / Ю. А. Греченко // Економіка розвитку. – 2009. – № 4. – С. 58 – 60.
6. Аристотель. Політика [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.philosophy.ru/library/aristotle/polit/index.html>
7. О сельском хозяйстве / Катон, Варрон, Колумелла, Плиний. – Москва: ОГИЗ; Ленинград: Сельхозгиз. – 358 с.
8. Розенберг Д. И. История политэкономии. – М.: Государственное социально-экономическое издательство, 1940. – 484 с.

Надійшла 21.08.2011

УДК 677.11.021

Г. А. ТИХОСОВА, Т. М. ГОЛОВЕНКО, І. О. МЕНЯЙЛО
Херсонський національний технічний університет

ЕКОНОМІЧНА ДОЦІЛЬНІСТЬ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПЕРЕРОБКИ СТЕБЕЛ ЛЬОНУ ОЛІЙНОГО НА ТЕРИТОРІЇ ХЕРСОНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Стаття присвячена економічному обґрунтуванню доцільності переробки стебел льону олійного на півдні України, а саме в Херсонській області. Економічними розрахунками доведено, що прибуток з переробки соломи льону олійного буде складати 37 854 411,04 грн.

The article is devoted to the economic ground of expediency of processing of oilseed flax stems on the south of Ukraine, namely in the Kherson region. Economic calculations, that an income from processing of oilseed flax stems will fold 37 854 411,04 hrn.s is proved.

Ключові слова: економічні розрахунки, доцільність переробки, прибуток, льон олійний.

Вступ. Льон – найпоширеніша культура в світі. Більше 70% посівів льону в світі складає льон олійний. Дуже активно збільшуються посіви льону олійного в Канаді, США, в країнах Західної (Франція, Бельгія, Голландія, Германія, Англія, Італія) і Східної Європи (Росія, Польща, Чехія, Угорщина, Румунія, Словаччина, Білорусія і частково в Азії (Китай, В'єтнам, Корея). Окремі види культивуються у Середземномор'ї, Латинській Америці, ЮАР, Скандинавії [1]. Не є винятком і Україна. Так, за період від 2002 по 2010 рр. посівні площі льону олійного збільшилися з 9,35 тис. га до 60,22 тис. га (рис. 1) [2].

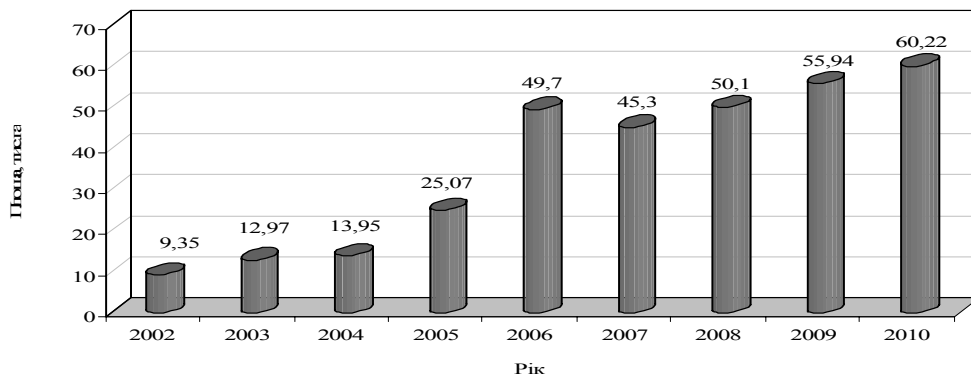

Рис. 1. Динаміка вирощування льону олійного в Україні в 2002–2010 рр.

Відкриття за останні роки ефективних медико-біологічних властивостей насіння і олії льону олійного стрімко стимулювали розвиток цієї культури і збільшили її використання в різних галузях промисловості. В ньому, міститься до 48% олії, 16–24 % протеїну, велика кількість амінокислот, альфа-ліноленова кислота Омега-3 і Омега-6, мікроелементи, вітаміни, а також фітореагенти, які мають протиокислювальні та лікарські властивості. Тому насіння знайшло широке застосування у харчовій (виробництво маргарину, лляної муки, дитяче харчування та ін.), фармацевтичній (медичні препарати для попередження інфаркту, ракових, серцево-судинних захворювань, зміцнення імунної системи, покращення роботи печінки та ін.), лакофарбній (виробництво оліфи, фарби, лаки) та парфумерно-косметичній промисловостях (різноманітні креми для догляду за шкірою обличчя, рук, бальзами для тіла, препарати по догляду за волоссям та ін.) [1].

При такому значному попиту на дану продукцію вартість насіння льону олійного на даний час складає для супереліти – 25–30 тис. грн./тонн, а товарне насіння – 3–5 тис. грн./тонн, що є не менш важливим чинником до стрімкого збільшення посівних площ льону олійного.